

מדוע קוראת יוון להפעיל לחץ כדי למנוע הסלמה דווקא על ישראל?

25.09.2024 | written by אלי קלוטשטיין

שר החוץ היווני הזהיר השבוע מהמשך ההסלמה האזורית, וניפק משפט שעשוי אולי להפתיע רבים בארץ: יורגוס יראפטריטיס, שר החוץ, הצהיר כי "אין די לחץ יעיל על ישראל לסיים את המלחמה בעזה ואת ההסלמה בלבנון". בהמשך ציין הבכיר מאתונה שמדינות ערב ואירופה צריכות לשלב ידיים במאמץ זה, במקום לפעול באמצעות יוזמות נפרדות, ואמר שוב כי היעד ללחץ של הקהילה הבינלאומית צריך להיות ישראל ¹ ולא חיזבאללה או איראן, למשל.

החשש הגדול שאולי מניע את יראפטריטיס אינו דווקא המלחמה בעזה, אף שגם ממנה בוודאי הוא מסתייג, כי אם הסלמה לכדי מלחמה כוללת בלבנון ² תסריט שהולך ומתממש כעת, ואשר עשוי להחריף במהירות גדולה. לדבריו, מלחמה כזאת יכולה להיות "שדה מוקשים" שהקהילה הבינלאומית לא תדע להתמודד איתו, והיא תהיה "כישלון קולקטיבי של מדינות העולם". ככל שהמלחמה תתרחב, הזהיר שר החוץ, יהיה קשה יותר להביא לפתרון.

זו לא הפעם הראשונה שיוון מודאגת מהאפשרות שיפרוץ סכסוך בין צה"ל לחיזבאללה. כבר ביוני, למשל, הזכיר שר החוץ את "דאגתו העמוקה מהמתח הגובר בגבול", ו"דחק בכל הצדדים להתמקד במניעת הסלמה ולעבוד על סיום העימותים בהתאם להחלטת מועצת הביטחון ³ 1701.

מה הרקע להצהרות היווניות? סוכנות הידיעות רויטרס הזכירה כי יוון נבחרה לשמש בשנתיים הקרובות כחברה במועצת הביטחון, ושיערה כי דברי שר החוץ עשויים להיות קשורים לניסיון לגלות אחריות ולהבהיר כי אתונה אכן ראויה לתפקיד זה. ייתכן שבמסגרת זו, נטען שם, תבקש יוון לשמש כמתווכת לשלום, ולגשר בין הצדדים במטרה למנוע את העימות הרחב.

אלא שהדברים הללו, והקריאה להפנות לחץ כבד דווקא על ישראל, בכל זאת מפתיעים. הרי לאתונה ולירושלים יש יחסים טובים מאוד, שלדברי משרד החוץ אף הגיעו לכדי "שותפות חזקה, המאופיינת בקשרים היסטוריים משותפים, קרבה תרבותית ואינטרסים הדדית". שתי המדינות משתפות פעולה במגוון תחומים, כולל בעניין קידום מיזמי אנרגיה, חיבורי חשמל שיקשרו את אירופה ליוון, קפריסין ומשם אולי גם לישראל, תרגילים צבאיים, רכש ביטחוני ועוד.

אגב, שר החוץ היווני לא התעלם מהקשרים בין המדינות. הוא הזכיר כי "אנו חברים של ישראל ושותפים אסטרטגיים שלה, ואנו מנסים להיות כנים ופתוחים איתם". עם זאת, הוא עדיין התמיד בגישתו להפנות את הלחץ אליה.

גורמים מקומיים באתונה, ובעיקר בקרב האופוזיציה, לא רוחשים אהדה לישראל. המפלגה הקומוניסטית מהשמאל גינתה את ישראל על חיסול רמטכ"ל חיזבאללה פואד שוכר ואף יצאה

נגד החיסול של מנהיג חמאס אסמאעיל הנ׳יה. עם זאת, הממשלה לא חולקת את השקפת העולם הזאת, ועמדה לצד ישראל מאז מתקפת חמאס באוקטובר. כבר ב-7 באוקטובר פרסמה גינוי של פעולות חמאס. אם כן, מדוע היא נוהגת כך אחרת, ומה פרט על מיתרי הרגש שלה?

טילים ללא שליטה

אחת הסיבות שבגינן סבורה הממשלה באתונה כי ביכולתה לשמש כמתווכת בין הצדדים היא הקשרים העמוקים שהיא מפתחת גם עם מדינות ערב. באופן פרטני, היא משמרת יחסים טובים עם לבנון, ואף משמשת מעין שגרירה שלה מול מדינות אחרות באיחוד האירופי. בין היתר, השתיים משתפות פעולה (ביחד עם קפריסין, בדומה לישראל) בנושאים רבים, בפורומים בינלאומיים ועוד. יוון שלחה חיילים להשתתף בכוח יוניפי"ל בדרום לבנון, ומחזקת יוזמות לשימור השלום בגבול עם ישראל. כמה פעמים הצהירה על החשיבות שיש בעיניה לשמור על השקט והשלווה באזור.

עם זאת, קשה להסביר את הדאגה העמוקה ביוון מפני מלחמה בלבנון ² נושא שעליו אתונה דיברה כבר כמה פעמים בעבר ³ רק ברצון לשמר את היחסים עם שתי המדינות, שאיתן יש לה ברית. הרי ברור שהאזור הולך לקראת הסלמה כבר חודשים רבים, והיה ליוונים זמן להכין את עצמם לכך מבחינה נפשית. מה מפריע להם כאן?

יש לכך כמה תשובות אפשריות. הראשונה היא שמנהיג חיזבאללה, חסן נסראללה, כבר איים ביוני כי בתסריט של מלחמה שבה תיעזר ישראל בקפריסין ⁴ גם האי השכן יעמוד על הכוונת של ארגונו. ניקוסיה ואתונה הן בעלות ברית קרובות, ושר החוץ היווני הבהיר במהירות אחרי דברי נסראללה שארצו תעמוד לצד קפריסין: "אין זה מקובל כלל להשמיע איומים כאלה כלפי מדינה ריבונית באיחוד האירופי", אמר שר החוץ, "אנו ניצבים לצד קפריסין, ונעמוד יחד מול כל מיני איומים גלובליים שמגיעים מצד ארגוני טרור".

אלא שהסכנה אינה רק פגיעה מכוונת בקפריסין, ושתי המדינות בהחלט יכולות לחשוש מזליגה אפשרית ⁵ כולל פגיעה שאינה בכוונה תחילה ⁶ של המלחמה לשטחן. ניקוסיה ואתונה מקיימות מאמץ משותף, יחד עם גורמים נוספים, כדי למנוע מטילים "שיצאו משליטה" לפגוע בקפריסין. המרחק של קפריסין מלבנון הוא בסך הכול כ-180 קילומטרים ⁷ כלומר, לחלוטין בטווח הרקטות של חיזבאללה.

לא מדובר רק באפשרות תיאורטית: ב-2019 טיל שנורה ממערכת הגנה אווירית סורית פספס מטוסים ישראליים, לכאורה, שתקפו במדינה ⁸ סטה ממסלולו והתפוצץ בשטח נידח של קפריסין הטורקית. בנס התקרית הסתיימה ללא נפגעים, אך אם הטיל היה נוחת באזור מיושב, הנזק עלול היה להיות ממשי.

סכנה אחרת נובעת מהשיבושים הרבים למערכות ניווט לווייניות שנוקט צה"ל, לצד גורמים אחרים באזור, כמו הכוחות הרוסיים במערב סוריה. מלבד הנזק האגבי למערכות ניווט אזרחיות

והפגיעה ביכולות של כוחות קרקעיים מתמרנים, שיבושים כאלה יכולים גם להסיט רקטה מונחית ממסלולה [2] ולמשל, להוביל אותה בטעות לקפריסין במקום לישראל. במקרה של מלחמה כוללת, כמובן, צפויים השיבושים לגדול, ואיתם יגבר הסיכון של שיגור לכיוון לא נכון.

האפשרויות הללו גדלות שבעתיים אם בעתיד הקרוב צפויה גם איראן להיכנס למערכה ולתמוך בחיזבאללה באמצעות ירי מרחוק, בדומה למה שעשתה באפריק. מכיוון שמדובר בירי של טילים ממרחק של אלפי קילומטרים, סטייה גדולה אפשרית יותר. אומנם לרוב הטילים הללו לא אמורים לסטות כלל, וטווח הפגיעה שלהם אמור להיות בקירוב של מאות ועשרות מטרים לכל היותר [2] אולם יכולות הדיוק של הטילים האיראניים, כפי שהיה ניתן להיווכח באפריק, לא ממש הוכיחו את עצמן. ישראל, אולי גם כוחות אמריקניים באזור, ינקטו פעולות שיבוש ולוחמה אלקטרונית בתסריט כזה, מה שעשוי להסיט את הטילים מרחקים גדולים.

עם זאת, החשש מפגיעה כזאת הוא דווקא בקפריסין, בעוד שהמרחק בין ביירות לאתונה, למשל, עולה על אלף קילומטרים. הסבירות לסטייה כה גדולה של טילים נמוכה בהרבה, וקשה להאמין שהיוונים אכן פוחדים מכך.

לצד זאת, היוונים עשויים בהחלט לחשוש מפעולות נקם איראניות, פיגועי טרור בעיקר, נגד מטרות ישראליות שנמצאות במדינה. כך למשל פורסם אחרי חיסולו של הנייה ששירותי המודיעין היווניים נכנסו לכוננות גבוהה מחשש שארגוני ביון זרים יבקשו לחדור ליוון ולפגע במטרות ישראליות שם. אלא שגם כאן מדובר לכל היותר בתקיפות נקודתיות ומוגבלות, ולא בחשש מפגיעה רחבה יותר.

מסע של חצי יום

נראה שאחד הגורמים העיקריים שמניעים את החשש היווני הוא תופעה שעימה היא מתמודדת גם בימי שגרה, ואשר עלולה לגבור עוד יותר במקרה של מלחמה בלבנון [2] זרם פליטים ומהגרים שיגיע מארץ הארזים דרך הים התיכון וישטוף את חופיה.

כבר בחודשים הראשונים של המלחמה נזעקה קפריסין השכנה בעקבות החשש מסכנה כזאת: ניקוסיה פנתה לראשי האיחוד האירופי וביקשה מהם סיוע בעניין התגברות מספרי הפליטים הסורים שברחו מלבנון. אותם פליטים, שעקרו למדינה השכנה בעקבות מלחמת האזרחים בארצם, חששו לחייהם כאשר היה נראה שחיזבאללה וצה"ל מתחילים להתעמת, ועל כן העדיפו לנטוש את המדינה בדרכי חתחתים ולפנות למדינות האיחוד. קפריסין הזהירה אז שיכולות הקליטה שלה הגיעו לקצה, אחרי שתוך ימים ספורים בינואר נחתו במדינה כ-600 פליטים שהפליגו אליה דרך הים בספינות קטנות.

בסך הכול מדובר במסע ימי של כחצי יום, מה שמאפשר לפליטים לעשות את הדרך בקלות יחסית לעומת יעדים אחרים. אך יש גם פליטים שהגיעו מיעדים אחרים או למדינות אחרות ביבשת, כגון פליטים שעשו את דרכם מלוב ליוון, מה שמעיד על יכולת וכוונה גם לעבור מרחקים

גדולים יותר. יש גם פליטים שיצאו מלבנון ונסחפו עד כרתים ומלטה, בסמוך לאיטליה § כדן שהגעתם ליוון היא אפשרות ממשית.

את הדאגה הזאת השמיעו היוונים כבר ב-10 באוקטובר, בימיה הראשונים של המלחמה. שר ההגירה במדינה הזהיר כי העימותים בעזה יכולים ליצור גל פליטים פלסטיני גדול, שיכביד על האיחוד האירופי. לדבריו באותה עת, יוון גם כן התמודדה בשנים האחרונות עם שטף פליטים עצום, "ואם לא היה די בעימותים בצפון אפריקה ובסוריה שהביאו אלפי פליטים ומהגרים לאירופה, כעת גם זה מתחולל". השר גם התריע באופן פרטני כי התפרצות של העימות בלבנון עשויה להיות הרסנית ולעורר בעיית פליטים גדולה.

אפשר להבין את החשש היווני: מצב של מלחמה כוללת בלבנון, בסגנון של מה שהתחולל בחודשים האחרונים בעזה, עשוי לגרור חורבן של אלפי בתים § ולא בטוח שיש פתרון של דיור לתושביהם בלבנון עצמה. כאשר הברירה האחרת שתעמוד בפני אזרחים לבנונים רבים תהיה לסכן את חייהם באזור מלחמה, ללא יכולת להתפרנס או מקום מגורים, רבים מהם בוודאי יעדיפו להסתכן במסע במים הקרים של הים התיכון כדי להשיג לעצמם סיכוי לעתיד טוב יותר.

הניסיון המר של היוונים עם המהגרים שמסתננים לארצם מוביל גם לתסכולים של הרשויות המקומיות וגורמי אכיפת החוק. מהגרים מלבנון, למשל, טענו בעבר כי משמר החופים היווני "מוציא את העצבים" שלו על מהגרים שנתפסים בדרכם למדינה ומתעלל בהם. ארגוני זכויות אדם פרסמו מסמכים שבהם נטען כי פליטים שנתפסים על ידי היוונים מקובצים יחדיו ולאחר מכן נשלחים למדינות מוצאם, כולל כאלה שמוחזרים לסוריה שבה משתוללת עדיין מלחמת האזרחים.

הבעיה הזאת מתווספת לצרות אחרות שיש ליוונים אם תפרוץ מלחמה רבתי בלבנון: יחד עם הקפריסאים, הם מתכוונים לחילוץ של אזרחיהן ממדינת הארזים, ובהמשך גם אזרחי מדינות אירופיות נוספות. אלו פליטים שיגלו ממקום מגוריהם, ויגיעו ליוון ויכבידו עוד יותר את הלחץ על אפשרויות הקליטה של אנשים שנמלטו על חייהם מביתם.

השאלה האחרונה היא מדוע קוראים היוונים להפעיל את הלחץ דווקא על ישראל. ייתכן שהתשובה לכך קשורה לניסיון העבר, והעובדה שישראל היא מטרה קלה יחסית, שבעבר הצליחו לחצים בינלאומיים עליה למנוע ממנה לנקוט פעולות צבאיות. אולי זו גם ההבנה שחיזבאללה הוא ארגון טרור, הנתון לעיצומים בינלאומיים ושפחות אכפת לו מחיי אזרחי המדינה. ממילא אין הרבה מנופי לחץ מוצלחים על חיזבאללה § בניגוד לישראל, שכאמור, היא ידידה של ארצות המערב, ומצויה בקשרים טובים עם יוון עצמה.

אולי זו גם העמדה שבה מצויה ישראל, שפעמים רבות משפיעה עליה לרעה: בניגוד ללבנון או סוריה, בישראל יש מנגנונים מסודרים לקליטת הפליטים שגלו מבתיים, וצה"ל נחשב עוצמתי יותר מאויביו. עוצמת האש שיפעיל יכולה לקבוע את היקף בעיית הפליטים וחומרתה. לפיכך, הפניית הלחץ דווקא כלפינו עשויה להיתפס כיעילה יותר.

מוזר רק שיוון לא רואה באיראן כתובת ללחץ דומה. הרי לשתי המדינות יש יחסים דיפלומטיים, וערוץ שיח והידברות פתוח. יש נתיבי טיסה בין טהרן לאתונה, והרבה תיירים נעים על הציר בין שתי המדינות. מדוע הפטרון של חיזבאללה לא עומד, אם כן, בלב מסע לחצים יווני ומערבי להפסקת ההסלמה האזורית? האם הרלטיביזם המוסרי של המערב משחק כאן תפקיד? אולי בהמשך המדיניות היוונית בנושא תחשוף את התשובה.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 25.09.2024.